

ГРОБАРСКИ ТРЕШ РОМАНТИЗАМ: ПОЕТИКА РАЊИВОСТИ И РЕВОЛТА

Уметнички покрети чији утицај превазилази уже схваћено поље културе данас су сразмерно ретка појава. Утолико се чини видљивије да је Гробарски треш романтизам (ГТР) једна од културних чињеница која својим значајем превазилази пуку навијачку естетику и постаје културно-уметнички покрет, који се изражава кроз форме визуелне, музичке и литерарне уметности. ГТР је препознатљив, пре свега, по муралима познатих „гробара“, на којима се преноси порука оданости и љубави према Југословенском спортском друштву Партизан. Данас, више од осам година након оснивања покрета ГТР, ови мурални, чији је аутор Милан Милосављевић Дерокс, јесу неодвојиви део визуелног идентитета Београда. Међутим, на њима нису приказани само ватрени навијачи Партизана, његови играчи или људи важни за историју ЈСД Партизан, већ и личности, попут Џорџа Орвела, чије стваралаштво аутори ГТР-а препознају као идејно блиско овом културном покрету и „црно-белој идеологији“. ГТР, дакле, не жели да се сведе на садржај директно повезан са самим клубом, што сугерише да је литерарни аспект ГТР-а, односно мрежа значења и интерпретација помоћу којих се реконструишу одређени културни и историјски континуитети из седамдесетпетогодишње историје ЈСД Партизан, подједнако релевантан за разумевање ове естетике и културног покрета, као и онај визуелни. ГТР, у најужем смислу, обухвата музичку – бендове Група ЈНА и Апсолутно треш романтично – и часописну продукцију – фанзин *ГТР: часопис за уметност и филозофију*, чију редакцију чине Иван Ловрић и Иван Сарајчић. У „најужем смислу“ овде се односи на ауторе самог ГТР бренда (Иван Ловрић, Иван Сарајчић, Марко Трмчић Крсма и Филип Јеринић) и њихове производе, али у ширем смислу, ГТР обухвата разнолике изразе љубави према Партизану, који нису део конвенционалне навијачке естетике. Важно обележје ГТР-а јесте у томе што се навијачка страст и оданост клубу препознају и именују као стваралачки импулс. Стога се и збирка интервјуа са навијачима познатим широкој јавности и (бившим) играчима Партизана, под називом *Црно-бела идеологија. Разговори са Партизановцима*, чији су аутори Иван Ловрић и Филип Јеринић, недвосмислено убраја у „канон“ ГТР-а. Треба рећи и да је ГТР као културно-уметнички покрет који заговара свеобухватну естетику, етику и културу спорта пресудно утицао на развој навијачке културе, пре свега, у дигиталном простору. Зато се разне дигиталне форме и часописни облици, попут новог фанзина *Дејте њаршизана*, које акценат стављају на субјективни доживљај и интимну историју Партизана, што је идеја-водиља и *Црно-беле идеологије*, могу сматрати делом културе „гробарштине“, односно културе романтизације Партизана, чији је ГТР највидљивији и уметнички најуспешнији артикулисан носилац. Јединство различитих субјективних

нијанси у оквиру колективног доживљаја јесте темељ разумевања привржености Партизану, какво заговара ГТР. Уколико би требало одредити у чему је јединственост и специфичност ГТР-а, неопходно је сâм феномен сагледати из барем две перспективе. Прва би била поређење у односу на изражајне домете навијачке културе код нас пре појаве ГТР-а, а друга се тиче одговора на питање шта ГТР и његове форме чини релевантним у односу на књижевност и уметност. У тексту насловљеном „Идентитет“, објављеном у марту 2019. у *ГТР: часопису за уметност и филозофију*, аутор потписан псеудонимом Укратко Штеф тврди: „Резултати ће бити овакви или онакви, освајаћемо титуле или не, јебига, победе и порази су део живота, камоли спорта, али тај део идентитета, та естетика коју чува и уобличава мањина, то је оно што нас одваја од других и чини посебнима, то мора бити очувано по сваку цену.“ Из овога би се могло закључити да је посебност ГТР-а у томе што је производ мањине намењен мањини *доволно њосвећених* навијача.

Међутим, имајући у виду да се ГТР изражава кроз облике и жанрове који претендују на масовно конзумирање – мурали, фанзини и у музици панк – суштинска разлика очито није на линији поделе масовна vs. елитна култура. Темелјна разлика између ГТР-а и других навијачких супкултура, које су најчешће директно везане за одређену навијачку групу и своде се на једноставну симболику тј. на низ знакова-индикатора одређеног клуба који се лако препознају, јесте естетска самосвест. Парадоксално, та естетска самосвест, иако звучи као обележје ближе елитној, а не популарној култури, јесте принцип којим се публика ГТР-а проширује, будући да се њиме подстиче разноврсност у исказивању верности и љубави према клубу, а не само оне који су карактеристични за мачистичку и неретко ултранационалистичку навијачку поткултуру код нас. Начело свесне естетизације изречено је и у првом броју *ГТР: часописа за уметност и филозофију*: „Дајући Партизану виши смисао, тајанствен изглед, достојанство непознатог и сјај бесконачности, ми га романтизујемо.“ Сва три атрибута – гробарски, треш и романтичарски – чине синтезу у којој сваки члан стоји у одређеном односу према принципу естетске самосвести. Атрибут „гробарски“ одређује предмет естетизације, док су *trash* (енг. ђубре) и романтизам две естетике/поетике које повезује сличан однос према одређеним концептуалним дихотомијама. Наиме, треш се може односити на свесно и намерно пренаглашавање одређених гестова и својстава – до постизања ефекта уживања у гротескном. Међутим, приказивање ђубрета и отпада, као реалности аутономне од људске воље и намере, понекад може имати слично естетско исходиште као и представљање узвишеног. Естетика треша настоји да одговори на питање како представити непредстављиво, а да се у том процесу такав објекат представљања не трансформише у пуку алегорију. Основне емоције које ГТР уобличава и представља јесу рањивост и осећање припадања, у психолошком и егзистенцијалном значењу. Ова универзална осећања, артикулисана као дубоко интимни доживљај Партизана, непрекидно лелујају између гротеске пренаглашености и непредстављивости узвишеног, због чега је треш романтизам адекватна поетика за њихово уметничко моделовање. У психолошком смислу, потреби за припадањем супротстављена је потреба за самоафирмацијом субјекта. У артикулацији те потребе ГТР експлоатише сва општа места романтизма – високо вредновање спонтаности, субјективности, усхићење тренутком,

наглашавање пролазности и смртности. Или, како је то у интервјуу за збирку разговора *Црно-бела идеологија*, формулисала редитељка Јана Маричић, ГТР „признаје човеку то једно рањиво осећање и нагонски занос, али га сублимира у креацију, у вештину“. Поред рањивости, аутентичности и везивања, као основних емоција и потреба, али и ткива које повезује естетске импулсе ГТР-а у целину, ту је и начин на који се оне пропуштају кроз филтере истовремено и треш и романтичарске поетике. Ова два импулса повезује афирмисање ружноће као посредно потврђивање права на рањивост. Примера ради, поред очекиваног позитивног приказивања „гробара“ јављају се, као у песми са првог албума Групе ЈНА „Стоку на југ“, слике апсолутне ружноће у афирмативном контексту – „Одвратни, дебели / Знојави, пијани / Партизану ода ни / То су с југа Гробари.“ Да је реч о превредновању вулнерабилности као психолошке и естетске категорије, говори строфа која долази одмах након цитиране. У потоњој строфи изврће се традиционална слика навијачке групе као моћне, агресивне и изразито милитантне скупине – „Пуне трибине ружних навијача / немамо бакље, прскалице горе, / бубњеви бушни, песме су нам ружне, / јер ми смо стока, са трибине јужне!“

Но, право на рањивост заправо је тек одскочна даска за разумевање кључне уметничке димензије ГТР-а – права на побуну, односно „револт духа“. „Револт духа“ јесте синтагма која почиње да се везује уз ГТР, након што су представници овог покрета организовали истоимену манифестацију („ГТР – револт духа“) поводом седамдесетогодишњице оснивања ЈСД Партизан, на којој је изведена и представа *Кадињача* редитељке Јане Маричић. Кадињача, као битка у којој су погинули скоро сви борци Радничког батаљона, држећи одступницу Врховном штабу приликом повлачења, и као поема Славка Вукосављевића, која говори о том догађају, јесте најзначајнији симбол који заснива иконографију ГТР-а. Кадињача као референца чува сећање на историјске корене Партизана – на чињеницу да је Партизан основан као клуб бораца ослободилачке војске – односно на антифашизам као идеолошку и цивилизацијску вредност. У том погледу, посебно је занимљив текст „ГТР – канцер гробарства“, објављен у марту 2019. у *ГТР: часопис за филозофију и уметност*, чији аутор закључује: „Нису сви гробари антифашисти! Помирите се са тим! Велики број келтских крстова то доказује. Питање је за дубље размишљање зашто је то у Србији узело маха, али свакако ти људи постоје у великом броју.“ Допринос ГТР-а спортској и навијачкој култури није, дакле, само у томе што обједињује естетско и етичко, представљајући их као неодвојиве од спортског духа, него и у томе што проналази нове форме за „стари“, антифашистички садржај. Спона између југословенске, антифашистичке прошлости Партизана и „револта духа“ јесте развојни, односно васпитни значај који аутори ГТР-а приписују „гробарској“ етици. Оно што Иван Ловрић у предговору за *Црно-бела идеологија* именује као „Партизанов менталитет“ јесте сушта супротност кукавичлуку и конформизму. Филип Јеринић тај етички став артикулише у романтичарском маниру: „Мислим да је на странама ове књиге, у хартији и мастилу, поново оживела партизанска борба између светла и таме, слободе и ропства, добра и зла.“

Што се васпитне тенденције – обраћања будућим нараштајима „гробара“ – тиче, треба приметити да се она недвосмислено ослања на мушку развојну матрицу, пре свега, имајући у виду значај који Ловрић приписује Кишовим *Раним јагима*, цитирајући

их на почетку *Црно-беле идеологије*, али и у псеудонимима који се често могу наћи међу потписницима текстова у ГТР фанзину, као што су Хенри Кинаски, јунак Чарлса Буковског, и Артуро Бандини, протагониста романа Џона Фантеа. Међутим, присвајањем и позитивним преозначавањем увреде од стране супарничког клуба „Партизан је за девојчице“, те узимајући у обзир да је група Апсолутно треш романтично објавила и прву женску навијачку песму код нас „Ја идем на тај стадион“, културни покрет ГТР потврдио је *еџику разлике*, овог пута у односу на искључиво маскулине обрасце мејнстрим навијачке културе, односно поетику антиконформизма као своје суштинско обележје.

Артикулишући из те поетике антиконформизма право на рањивост и право на побуну као јединствене етичко-естетске категорије, ГТР је у срж љубави према Партизану заправо поставио свеобухватан културни и васпитни програм. На тај начин ГТР успео је да у савременом тренутку оживи један од темеља романтичарског наслеђа – идеју да уметност задовољава и етичке и естетске потребе у човеку.